

teen.

Alho on jupakan seurauksena niin tunnettu, että ryhtyipä hän mihin tahansa, hän saa suurta huomiota osakseen. Tämä huomio puolestaan on muunnettavissa taitavasti toimien suureksi äänisaaliiksi.

Erkki Karvonen, YTT, Tampereen yliopisto

Uuhen utaresolusta kloonattu Dolly-lammas sai heti paljon huomiota tiedotusvälineissä. Suomessa Dolly pääsi mm. Helsingin Sanomien ykköspääkirjoitukseen (HS 4.3.1997) peräti kasvo-kuvan kera. Otsikko kuului: "Dolly-lammas yllätti ja säikäytti ihmiskuntaa". Pääkirjoitus liittyi HS:ssa jo parin viikon ajan käytyyn keskusteluun kloonauksesta, joka jatkui hajanaisemmassa muodossa aina vuoden 1998 puolelle. Hyvin nopeasti keskustelu siirtyi lampaasta ihmisen kloonauksen eettisiin perusteisiin.

Pääkirjoituksessa huomiota kiinnitti erityisesti lampaan kuva sekä otsikko, joka tuntuu olevan kuvan kanssa ristiriidassa: lempeyttä symboloiva lammasko muka uh-

kaisi ihmiskuntaa? Lammaskuvan koomisuutta korostaa vielä saman sivun ulkopoliittista vallanjakoa käsittelevän kolumnin yhteydessä oleva passikuva Erkki Pennasesta. Tosin Erkki -kuva on vain puolet Dollysta.

Mihin kirjoituksessa tarvitaan passikuvan tapaan rajattu valokuva lampaasta?

• • •

Kohu Dolly-lampaan ympärillä perustui vahvasti metaforisille tulkinnoille tieteestä, kloonauksesta ja 'ihmiskunnan' tulevaisuudesta. Metaforilla asioita konkretisoidaan, mutta samalla ne myös rajoittavat näkökulmaa käsiteltäviin asioihin. Korostamalla esimerkiksi kloonauksen tiettyjä puolia metaforat sulkevat pois muita tapoja jäsentää asiaa. Metaforat ovat osa yhteistä kulttuurista perustaa, jolle pohjautuu niin tiedemiesten, poliitikojen, journalistien kuin kansalaistenkin tapa käsitteellistää asioita.

Pääkirjoituksessa tiede näyttäytyy valkotakkisten tiedemiesten armeijana, joka kloonaa laboratoriossa milloin mitäkin. Näkyvimmän (teknologian ja tieteen) metaforan asemaan nousee geeniteknologian käsittelemisen hyppäyksittäin etenevänä toimintana, johon kuuluu yllätyksiä, säi-

Monistettu Dolly

Dolly-lammas yllätti ja säikäytti ihmiskuntaa

UHEN UUHEN onnistunut kloonauksen oli aiempien tieteellisten saavutusten ja tutkimusdotettavissa oleva johdonmukainen seurauksena. se näyttää tulleen suurena yllätyksenä sekä oille että suurelle yleisölle. Täysikasvuisen kloonauksen onkin merkittävä tieteellinen turto, joka sekä ihastuttaa että kammittaa. keskustelu veloo kotieläinjalostuksen ennen näittömistä mahdollisuuksista tieteiskirjallisen sekasikiöhirviöihin, klooniarmeijoihin ja tai ali-ihmisten tavoitteluun. Kannanotoissa utaan yli vähän joka suuntaan, mutta lamapion tuottaneet tutkijat yllättivät ihmiskunvalmistautumattomana saavutukseen ja sen miin hyviin tai tuonnittaviin sovelluksiin. seimmista maista puuttuvat kloonauksen sääte- lait. Keskustelut menetelmän sopivasta käy- eduista ja uhkatekijöistä ovat käymättä pu- attakaan, että eettisesti kestävästä perusteista soviittu. Dolly-lampaan tulon ei osattu va-

Dolly-lammas kopioitiin uhen utaresohista.

siirtyä muu-
tuun norma-
lisiin ihmisiin.
Hän ihmettel-
me voimme
mentarismien
ole vertailuk-
vaalijärjestel-
navian maat
ja Espanjan
ne ovat kuni-
me ajattelen
irvailee.

HEIKINEN
hin unohtui
ennen kaikke-
ja, Tanska. I-
panjakaan
esikuvaksi
sillä peruste-
olemaan val-
gaskuntia.
omaisia esi-
luontevaa j-
myös ulkop-
eduskunnan
malla tavoin

Metafora 'tiede on levittäytymistä uusille alueille' kuvastaa tapaa nähdä 'tieteellinen työ' liikkeenä eteenpäin, jossa keskeiseen asemaan nousevat nimenomaan nuo nytkähdykset eli uudet 'keksinnöt'. Tieteen liikkeen päämäärä on sopivasti hämärän peitossa eli tieteellisten keksintöjen seuraukset ovat ennustamattomia.

Holtiton ajautuminen on hallintaa ihannoiville ihmisille pelottava haaste. Tästä metaforisesta levittäytymisen kertomuksesta käsin tulee mielekkääksi Dollyn valokuvien julkaiseminen: Kuva vakuuttelee, että kloonilammas todella näyttää lampaalta, eivätkä hullut tiedemiehet siis ole saaneet aikaan mitä tahansa hirviötä. Kyse ei ole holtittomasta ajautumisesta. Mutta mitä tekemistä lampaalla on ihmiskunnan tulevaisuuden kanssa?

• • •

Uhka holtittomasta kloonauksesta konkretisoituu uudella tavalla, jos se koskettaa ihmisiä. Bioteknologian yleisimmät metaforisoinnit rakentuivat

tulevaisuudelle; ihmiskuntaa ei niinkään "säikäyttänyt" kloonattu lammas, vaan se mahdollisuus, että joku joskus tulevaisuudessa saattaa ryhtyä jalostamaan ihmistä. Ja tämän uhan HS tuo selkeästi esiin mainitsemalla, että nykykeskustelussa tuodaan esiin 'tieteiskirjallisuuden sekasikiöhirviöt', 'klooniarmeijat' ja 'yli- tai ali-ihmisten tavoittelu'.

Vaikka väitteitä pyritäänkin kumoamaan, uhkaa pidetään varsin mahdollisena: "Jossakin on aina joku eettisistä säännöistä piittaamaton, joka ei malta olla yrittämättä".

Tästä hallittavuudesta huolimatta 'tieteellisen tutkimuksen raja' kulkee lehden mukaan lampaan ja ihmisen välissä. Siinä missä lampaan monistaminen on hallittavissa, ihmisen kloonaminen on paitsi holtitonta myös tuomittavaa. Tämä kaksijakoisuus tulee esiin HS:n kannassa, jonka mukaan ihmisten kloonaus on ehdottomasti kiellettävä lainsäädännöllä, joka yhtäältä "kieltää niin kloonauksen, rodunjalostuksen kuin mittatilaussi-kiötkin" mutta samalla "sallii arvokasta tietoa tuottavan tutkimuksen".

Se, miten nämä kaksi erotetaan toisistaan, jää auki.

Iina Hellsten, YTM, Tampereen yliopisto

Helsingin Sanomat julkaisi etusivullaan (19.5. 1997) valokuvan Kinshasasta. Kuvatekstin mukaan Kabilan joukkojen sotilas ampuu miehen, jonka väitettiin kuuluneen vallasta syöstyn presidentti Mobutun valiojoukkoihin. Valokuva on otettu poikkeuksellisesti uhrin suunnasta kohti teloit-tajaa.

Katsojaa mietityttää, kuinka uutistoimisto AP:lle työs-kennellyt valokuvaaja Jean-Marc Bouju on onnistunut pääsemään näin lähelle vaarallista tilannetta. Väistämättä tulee miettineeksi, onko kuvaus järjestetty mediaa varten. Sattumaa tai ei, mutta samasta tilanteesta Hufvudstadsbladet julkaisi valokuvan, joka oli otettu ampujan näkökulmasta.

Kaikki haluavat sensaatiota

• • •

Digitaalisen kuvankäsittelyn ja manipuloitujen kuvien tultua kuvajournalismin uudeksi genreksi alettiin keskustella uutiskuvien uskottavuudesta. Manipulointi on nähty kuitenkin yksipuolisesti vain tekniseksi keinot-